

1. Grundläggande förutsättningar

Din polis – gör hela Sverige tryggt och säkert. Det är polisens vision. Det gäller såväl i fred som i krig. Det innebär att polisen måste vara förberedd inför olika säkerhetspolitiska scenarios. Vi har under senare år arbetat intensivt med denna fråga.

Upprustningen på totalförsvarsområdet innebär en utmaning för polisen. Vårt operativa läge är redan mycket ansträngt. Gängbrottsligheten, terrorhotet, gränspolisarbetet, internationella stöddligor, IT-brottsligheten och brott mot särskilt utsatta brottsoffer. Det är några uppgifter som kräver mycket resurser.

I flera avseenden står vi samtidigt väl rustade för ett försämrat säkerhetspolitiskt läge.

För det **första** har vi sedan 2015 en sammanhållen polisorganisation som ger bättre förutsättningar till nationell ledning, styrning och samordning. Det har stärkt polisens nationella handlingskraft vid allvarliga händelser.

För det **andra** har satsningarna på terrorismbekämpning utvecklat vår förmåga att klara extraordinära händelser. Vi har övat, stärkt medarbetarnas utbildning och förbättrat utrustningen betydligt. Vi har också samövat och upprättat samverkansavtal med flera andra myndigheter.

För det **tredje** har polisen en stor vana att av att arbeta i särskilda händelser. Här finns en väl utvecklad ledningsform och arbetsmetoder som passar bra att användas vid höjd beredskap och krigsliknande lägen. Polisens stabsorganisation följer också NATO:s rekommenderade funktionsuppdelning i en stab.

2. Polisens ansvar

Vilket formellt ansvar har då polisen om Sverige ställs inför ett yttre hot?

Polislagen gäller i såväl fred som i krig. Juridiskt finns ingen gråzon, det råder fred tills regeringen bedömer att landet är utsatt för väpnat angrepp. De problem som kan uppstå i fredstid, i den så kallade gråzonen, är i huvudsak ett ansvar för civila myndigheter. Här har polisen med sitt ansvar för ordning och säkerhet en huvudroll. I enlighet med ansvarsprincipen ska polisen koncentrera sina resurser på de uppgifter som endast polisen kan lösa.

Vilka utmaningar skulle Polismyndigheten kunna ställas inför? Utifrån FOI:s typfall kan man dra vissa slutsatser.

Vi kan se framför oss en förändrad brottslighet. Tillgreppsbrott kan tänkas öka i takt med varubrist eller problem med betalningssystemen. Självorganisering, både i negativ och i positiv bemärkelse, kan uppstå. Informationsbrist kan bidra till en oro i samhället, vilket i sin tur kan leda till omfattande ryktesspridning, svårigheter för myndigheter att möta medborgarnas behov samt upplopp.

Poliser kan mötas av en grövre typ av våldsanvändning än den vi ser idag. En sådan utveckling får givetvis allvarliga konsekvenser såväl för samhället i stort som för polisverksamheten.

Begreppet gråzon ger ett intryck av otydlighet. För polisen gäller otydligheten endast vem som ligger bakom ett hot eller ett angrepp. Det är dock tydligt vad som är polisens ansvar gällande bekämpning och ingripanden mot brott.

Polismyndigheten är van att agera utan en fullständig lägesbild. Vi har även med vår närvaro över hela landet, vår lokala förankring i 95 lokalpolisområden och vår vana av operativ ledning en god förmåga att tidigt upptäcka och agera i händelse av ett förändrat ordningsläge.

Däremot är det viktigt för oss att tillsammans med andra myndigheter hitta långsiktiga lösningar för att effektivt använda samhällets resurser. En viktig del är att utveckla vårt utbyte av lägesbilder och att hitta former för myndighetssamverkan.

Vi behöver även öva på situationer när polisen, med stöd av polislagen, och Försvarsmakten, med stöd av IKFN-förordningen, agerar på samma plats.

Polislagen täcker Polismyndighetens grunduppdrag i hela hotskalan. Vi ska fortsätta utreda brott vid höjd beredskap och krig, men nya typer av brott kan tillkomma, som brott mot ransonerings- eller förfogandelagstiftningen. Bevakning av objekt kan bli en omfattande uppgift. Det kan vara att stödja mobiliseringen för Försvarsmakten, och det kan också vara att se till att människor fullgör sin plikt. Där är Polismyndigheten en handräckningsmyndighet för att se till att medborgarna inställer sig.

Fler uppdrag och ökade påfrestningar kan kräva hårda prioriteringar. Verksamheten ska inriktas på uppgifter som har betydelse för totalförsvaret. För att klara det långvarigt, måste polisen utveckla alternativa sätt att bedriva verksamheten. Uppgifter som bevakning, ordningshållning, trafikdirigering och flyktingmottagning kommer att utgöra delar av den operativa verksamheten.

Den stora utmaningen blir framförallt att kunna tillhandahålla fler poliser i yttre tjänst. Detta behov kan bli mycket omfattande vid snabba händelseförlopp. Flexibel anpassning av verksamheten blir därför avgörande för att klara av att bedriva polisverksamheten i krig eller krigsliknande scenarier.

3. Förberedelsearbete inom Polismyndigheten

Det var några övergripande förutsättningar för polisens roll i totalförsvaret. Totalförsvarsplaneringen sker internt i vår myndighet och i samverkan med andra. Jag tänkte nu kort redogöra för de specifika åtgärder som vi har arbetat med under senare år.

Grovt sett handlar det om fyra områden.

Krigsorganisation är det första området

Att i detalj fastställa Polismyndighetens krigsorganisation kommer att ta tid. För att tidigt säkerställa våra resurser har Polismyndigheten krigsplacerat all sin personal. Vi har haft en konstruktiv dialog med Försvarsmakten som har resulterat i att de flesta polisanställda som tidigare varit krigsplacerade i Försvarsmakten nu tillhör Polismyndigheten. Det handlar om ca 2 000 personer.

Vi har även genomfört en översyn av hur Polismyndigheten ska organiseras vid ett krig eller ett krigsliknande tillstånd. Översynen resulterade i inriktningen att polisens ordinarie organisation, med linjeorganisation och organisation för särskild händelse, ska fortsätta tillämpas vid höjd beredskap och krig. Arbetet går nu vidare med att fastställa funktioner och roller i krigsorganisationen.

En del i uppbyggnaden av krigsorganisationen är att säkerställa robusthet i ledningen av verksamheten vid särskilda händelser. Polismyndighetens senaste risk- och sårbarhetsanalys visade att det är ett område som behöver prioriteras i arbetet med krisberedskap och civilt försvar.

Polisen har i dagsläget en nationell och sju regionala ledningscentraler. Det finns en förmåga att flytta verksamheten vid en ledningscentral till en annan. Det har vi övat och det har vi gjort i ett skarpt läge. Vid ett krigsliknande tillstånd måste vi även räkna med att en ledningscentral helt kan slås ut under överskådlig tid. Därför arbetar vi med att utveckla förmågan att leda verksamheten via alternativa ledningsplatser.

Kontinuitetshantering är det andra området

Här arbetar vi utifrån en **plan för kontinuitetshantering**. Enligt planen ska polisen till utgången av 2020 ha en kontinuitetshantering på samtliga organisatoriska nivåer, nationell, regional och lokal nivå. Det ska möjliggöra att den prioriterade polisverksamheten, oavsett störning, ska kunna vara igång under inledande fas. De mest kritiska resurserna som måste säkerställas i ett första skede är energiförsörjning, bemanning samt förnödenheter och förläggning.

Övningsverksamhet är det tredje området

Här blir **totalförsvarsövningen** som genomförs i år en viktig temperaturmätare på hur långt samhället har kommit i totalförsvarsplaneringen. Erfarenheterna från övningen blir ett viktigt ingångsvärde i det fortsatta arbete, för samhället i stort och för Polismyndigheten.

Årligen genomförs också **övning Svea** där Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Förvarsmakten och Kustbevakningen övar med utgångspunkt från lagen om Förvarsmaktens stöd till Polismyndigheten vid terrorismbekämpning. I 2019 års övning prövades bl.a. förmågan att hantera ett terrorangrepp på ett fartyg i Stockholms skärgård. Övningen identifierade både styrkor och utvecklingsområden. Vår bedömning är att Sverige i ett internationellt perspektiv har en hög förmåga att hantera den här typen av attentat.

Samverkan med övriga samhället är det fjärde området

Parallellt med det interna arbetet har tid och kraft lagts på det preliminära ansvar som Polismyndigheten har fått för sektorn Skydd och säkerhet. Där sker nu en stor del av totalförsvarsplaneringen i nära samverkan med andra myndigheter. Vi ser framför oss att detta arbete kommer att växa framöver. I den pågående utredningen om civilt försvar har polisen en representant och ser fram emot utredningens slutsatser.

4. Konkreta samverkans exempel

Det finns flera exempel under senare tid då Polismyndigheten och Försvarsmakten har kunnat samverka i operativa insatser på olika sätt.

Ett exempel är från april 2016 då ett ryskt flygplan landade i Kiruna. Planet var på plats för att delta i ett klimatforskningsprojekt finansierat av EU. Planet hade ett diplomatiskt tillstånd att landa i Sverige, men tillståndet upphörde samma dag som planet landade. En förlängning av tillståndet avslogs av Försvarsmakten. I de insatser som sedan följde för att avvisa planet från Sverige samverkade Försvarsmakten och Polismyndigheten. Försvarsmakten kunde ingripa enligt IKFN-förordningen och Polismyndigheten enligt utlänningslagen.

Polismyndigheten har också samverkat operativt med Försvarsmakten vid andra tillfällen. Polismyndigheten har också stärkt samarbetet med Försvarsmakten i vår pågående nationella särskilda händelse, Operation Rimfrost, mot gängbrottsligheten. Det handlar framför allt om expertstöd i sprängämnesfrågor.

Allt detta bidrar till att Polismyndigheten och Försvarsmakten har blivit mer tajta i vardagsarbetet. Kunskapen om varandra ökar hela tiden. Vi kontakter rutinmässigt varandra för att stämma av lägesbilder. När vi går in i skarpa operativa förlopp går det allt smidigare. Att utvecklingen går åt detta håll är positivt för det svenska samhällets motståndskraft.

Polismyndigheten lämnade i fredags in en hemställan till regeringen om att utvidga lagen om Försvarsmaktens stöd till polisen vid terrorbekämpning. Vi vill att lagstiftningen även ska innefatta andra typer av extraordinära situationer. Det skulle kunna handla om en svårare gråzonsproblematik, när polisen är hårt belastad men inget beslut om höjd beredskap har fattats.

Vi har givetvis även goda samarbeten med andra myndigheter, t.ex. Säkerhetspolisen, Tullen, Kustbevakningen, MSB och FOI. För ett tag sedan träffade vi flera överenskommelser med Kustbevakningen kring samverkan för spaning, underrättelser och brottsutredning till sjöss, tillgång till transporter av polispersonal, samt gemensam kompetensutveckling.

5. Fortsatta arbetet

Jag tänkte avsluta med några tankar om det fortsatta arbetet inom totalförsvarsområdet, och då tänker jag i första hand på tillgång till personal.

Det viktigaste för att kunna öka vår förmåga är just tillgången till personal som kan utföra specifika arbetsuppgifter. Polisen är i en stark expansionsfas. Vi ska växa med 10 000 fler polisanställda till utgången av 2024, jämfört med läget i januari 2016. Vi har redan vuxit med 3 000 polisanställda. Hittills är de flesta civilanställda, men under kommande

år fylls det på med allt fler poliser. Det kommer att öka polisens förmåga i totalförsvaret.

Trots detta kan behov uppstå av ytterligare personalresurser i ett svårare säkerhetspolitiskt läge. Vi tittar bl.a. på möjligheter att använda ordningsvakter och polisstudenter som skulle kunna utgöra lämpliga förstärkningsresurser.

Försvarsberedningen har i sin rapport Motståndskraft belyst frågan om förstärkningsresurser till polisen. Beredningen föreslår en organisation liknande den tidigare beredskapspolisen med 3 000 personer till slutet av 2025. Polismyndigheten avser kommentera detta i vårt remissvar på regeringsuppdraget om den fortsatta inriktningen av det civila försvaret.

Sverige ska vara ett tryggt och säkert land. Här har alla aktörer som verkar inom totalförsvaret viktiga roller att spela. Tillsammans med alla inblandande parter kommer Polismyndigheten fortsätta att bidra till detta gemensamma arbete.

Tack för ordet!